

stolice téměř 300.000 slovenských a jen 38.000 maďarských obyvatelů počítá. Oběžníky slovenských okresů buďtež slovenské. Diplomatičnost řeči maďarské zachová ve všech stolicích vrchní župan ve svém dopisování s úřady krajinskými. K *jeho starostem* o zachování diplomatičnosti řeči maďarské nechať přináleží, aby dal zhotoviti hodnověrný maďarský protokol zasedání stoličných, jenž se vyššímu místu doručí. Oznámení *soudná*, kteráž se slovenských obcí dotýkají, buďtež *neomylně* také v jednom nebo druhém ze slovenských listů politických uveřejněna.

5. Strany užívání národních jazykův u zemského sněmu doufanlivě očekáváme spravedlivé rozhodnutí jeho. Pakliže jiným kmenům zákonně povoleno bude mateřinského jazyka ve sněmovně užití, toto právo i pro kmen slovenský co nejdůrazněji žádáme.

To jsou toužby naše, k jejichž *odůvodnění* zajisté slov šířiti netřeba. I my máme naše *historické právo*, kteréž neblahé události národního života našeho zničití mohly, právo to *nejstarší*, poněvadž od nepaměti lidské v této drahé naší domovině přebýváme. Náš kmen je od boží prozřetelnosti všemi dary duševními *bohatě nadaný*, co každý uzná, kdokoli ho neposuzuje pouze dle obrazu nuzných, ale od paty do hlavy statečných „drotárů.“ Náš kmen slovenský v tak kompaktných masách od Prešporku po Mukačevo přebývá, jako žádný jiný kmen vlasti uherské, a tak početný jest, že počtem hlav (v Uhrách totiž dobře výše 2 milionů Slováků přebývá) 7 samostatných království evropských jednotlivě převyšuje. On dále cítí potřebu těchto práv konstitučních, čehož důkazem jsou početná kr. svob. města a městy, jenž si slovenskou řeč za úřadnou v domácích záležitostech vyvolily. A když jedenkrát boží prozřetelnost tento kmen do vlasti uherské postavila, on se *ignorovat nemůže*, pakliže v ní svou drahou matku cítí a milovati má.

My zajisté z upřímného srdce všechny šlechetné snahy maďarských spolukrajanů našich cítíme: důkazem toho jest, že jsme ode 12 roků žádnou důležitější, v listech veřejných spomínanou, k těm snahám přislouchající událost mlčením nepominuli. Ale právě proto žádáme, aby i stateční Maďaři to, což u nich slávy *cnosti* požívá, *šlechetná činná láska k národu svému*, ani nám za hřích, anebo právě za zločin proti drahé společné vlasti spáchaný pokládáno nebylo.

Potom, když se i nám Slovákům stane spravedlnost, uvidí svět, že jsme opravdové občanské svobody i hodni i schopni; potom, při vyplnění spravedlivých toužeb jednotlivých kmenů země uherské, obnoví se pravda známého pořekadla: *Extra Hungariorum non est vita, et si est vita, non est ita.*⁴

68

*Memorandum J. M. Hurbana ministerskému tajemníkovi
viedenského ministerstva vnútra Rudolfovi Hirschovi o riešení slovenskej otázky.*

*Uverejnil L. Steier, PMH, roč. 1927, č. 150. Praha 3. júla 1927 v článku pod názvom
Hurban és a bécsi rendőrminisztérium.*

J. M. Hurban po vydání Októbrového diplomu roku 1860 nadviazal styk s viedenskými vládnymi kruhmi a za osobnej návštevy u ministerského tajomníka

⁴ Mimo Uhorska niet života, a ak je život, nie je ním.

Rudolfa Hirscha po vianočných sviatkoch 1860 vypracoval memorandum, ktoré odovzdal ešte pred vydaním Februárového patentu. Postavil sa proti maďarskej aristokracii, pripomínal viedenskej vláde, že má zotrvať na platforme Októbrového diplomu. Keby sa Maďari opäť vzbúrili proti Viedni, iba utvorenie Slovenska by bolo šťastným riešením. Opäť žiada utvorenie samostatného, od Maďarov oddeleného Slovenska s ústrednou oblastnou vládou, obnovou ľudového školstva, oblastnou evanjelickou cirkvou. Hurban sľubuje, že slovenský ľud za poskytnuté výdobytky by poskytol cisárovi najlepšie svoje sily a na večné časy by znemožnil revolúciu v Uhorsku. Porovnaj článok D. Rapanta *Hurban a Viedeň*. Slov. denník, roč. X, č. 186—191 zo 17.—23. augusta 1827, v ktorom sa usiluje vysvetliť a ospravedlniť reakčný obsah a tón Hurbanovho memoranda.

Slováci sú praobyvateľmi Uhorska, no boli Maďarmi vytlačení z dejiska samostatného politického života, skrze nich stratili aristokraciu svoju, a tak ako sa stala bosenská aristokracia tureckou, práve tak sa stali Slováci Maďarmi.

Maďar vládol úplne na spôsob tureckých begov nad Slovákmi, alebo v jeho mene renegát:¹ tak sa vidí, že nadišla posledná hodina slovenského ľudu. Jeho jazyk bol vytlačený zo školy, z verejného života, ale aj z lepšej spoločnosti.

Vzdelanci — ktorých počet však bol veľmi malý, lebo martýrov bývalo vždy len veľmi málo — slovom i písmom posilňovali ľud v spôsoboch jeho života, v spevoch a tradíciách, v speve prechovávali zárodok lepšej budúcnosti.

Roky 1848—49 priniesli na svetlo ovocie súkromných štúdií a úsilí toľko prenasledovaných slovenských učencov, lebo všade, kde sa dostal s nimi ľud do styku, húfne povstal v prospech svojej národnosti a za jednotu rakúskeho štátu. Toto povstanie by sa bolo oveľa viac rozšírilo, keby rakúski štátnici boli prejavili náklonnosť stiahnuť pod pazuchu slovenských vzdelancov aspoň na dobu 10 rokov.

1. Územie je strategicky veľmi dôležité. Vlastnosti ľudu: usilovnosť a chuť k práci, nábožnosť a pridriavanie sa k mravným a ľudským hodnotám, čo ich činí schopnými prijať kultúrny život kresťanského štátu, to všetko zaručuje, že pozdvihnutie tohoto ľudu posilnilo by jednotný rakúsky štát oproti odstredivým snahám maďarským.

Dôvera v pomoc Rakúska sa síce podstatne zakolísala v priebehu desaťročia 1850 až 1860, kvôli čomu sa niektorí utiahli, aby neboli utlačení maďarskou aristokraciou, iní zasa prizerajú dobre zločinnej hre a bratrtčkujú sa s Maďarmi, totiž spolu s nimi nadávajú na Rakúsko, lebo len takto sa môžu slabí udržať nad vodou, keď spolu s maďarskými agitátormi rázne nadávajú.

Tomu sa musí urobiť koniec, ak chceme zabrániť veľkému nešťastiu.

Podľa mojej mienky je najhlavnejšia úloha rakúskej vlády udržať 20. október a keby sa Maďari vrhli do náručia revolúcie, treba im vziať slovenské územie na večné časy. Ak sa uskutoční Októbrový diplom, tak Slováci pochodia lepšie ako pred rokom 1848, ale zostanú ešte vždy v spároch svojej aristokracie, museli by začal starý boj za existenčné podmienky. Podporovaní v tom zo strany vlády, čo najviac tvorili by významné pevnostné pásmo voči odľučovacím snahám Maďarov.

Keby sa však Maďari vzbúrili, vtedy podľa mojej skromnej mienky, iba utvorenie

¹ Odrodilec.

Slovenska bolo by šťastné východisko z labyrintu. Vplyv Maďarov, ktorý uplatňujú na slovenské územie, treba rozhodne zamedziť.

2. Slovenská aristokracia vidiac, že okruh jej pôsobenia vnútri rámca vlastného ľudu je v rozhodných črtách predpísaný a vymedzený, snáď príde k sebe a obetovala by všetky utópie, ktoré ju viazali k osudom Maďarstva. Ak nie — vtedy ju obetovať a Slovensko zveriť tým slovenským ľuďom, ktorí doteraz sa vyznamenali svojou láskou k vlastnému ľudu a prítlunosťou k nemu, a ukázali sa spoľahlivými. Ak však tieto sily ukázali by sa nie dostatočnými, tak sú tu rodiny moravského a českého pôvodu, ktoré nášmu ľudu sú určite nesmierne milšie a milšie by nás videli ako držiteľov moci, ktorých ako utlačovateľov a uzurpátorov zná a s ktorými poháda.

1. Slovenský ľud býva na území, ktoré je ohraničené. Nech je toto územie jeho vlastníctvom. Známe i meno tohoto územia „Slovensko“. Ešte i Maďari ho nazývajú „Tótország“.

2. Toto Slovensko nech je konečne a úplne oddelené od Maďarov a bezprostredne nech je inkorporované do rakúskeho štátu. S enklávami Maďarov na Slovensku by sa zaobchádzalo na základe parity tak, ako so slovenskými enklávami na maďarskom území.

3. S radostným srdcom vítajú povolenú ústavu, no za žiadnych podmienok nechcú brať účasť s Maďarmi v spoločnom krajinskom sneme, nech vyšle ich zvláštny oblastný snem zástupcov k Reichratu alebo do Reichsratu.

4. Ústrednú oblastnú vládu (tartomány), podriadenú bezprostredne rakúskej vláde.

5. Obnovu ľudového školstva a zriadenie univerzity na Slovensku.

6. Ev. a. v. cirkev nech je pretvorená na samostatnú cirkev.

7. Reč ľudu v každom ohľade treba rehabilitovať a vrátiť jej práva.

Za tieto ústupky by sa vrhol slovenský ľud i do smrti, poskytol by najlepšie sily svoje cisárovi a na večné časy by znemožnil revolúciu v Uhorsku.

Viedeň 9. februára 1861.

Dr. J. M. Hurban, m. p.

69

Úvaha Jána Nemessányiho „Naše nároky na základe spravodlivosti a rovnoprávnosti a náš program“.¹

Uverejnil PŠL, roč. III, č. 7, str. 50—54. Budín 17. februára 1861.

Ján Nemessányi bol jedným z predstaviteľov evanjelického krídla slovenskej inteligencie zemianskeho pôvodu, ktorý sa neskoršie preorientoval k Maďarom, takže uhorská vláda zverila mu úrad škôldozorca, ktorý vykonával dlhé roky v maďarskom prostredí. Vo svojej obširnej úvahe Nemessányi sa zaoberá maďarizačným duchom a obsahom uhorského zákonodarstva z roku 1848 so zre-

¹ Redakcia PŠL žiadala v redakčnej poznámke, aby Nemessányiho článok uverejnili aj maďarské časopisy buď v celom rozsahu, buď vo výťahu, a tak sprístupnili tieto náhľady maďarskej verejnosti. Či sa tak stalo, nepodarilo sa nám zistiť.